

Dawid Kozubek, Barbara Konecka-Szydłowska

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
dawkoz4@st.amu.edu.pl, bako@amu.edu.pl
DK: <https://orcid.org/0000-0003-1270-3240>
BKSZ: <https://orcid.org/0000-0003-2309-5690>

Potencjał Wągrowca jako ośrodka powiatowego w świetle wybranych kategorii poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego¹

Zarys treści: Głównym celem artykułu jest analiza i ocena potencjału Wągrowca jako ośrodka powiatowego w świetle wybranych kategorii poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Badanie zostało przeprowadzone w układzie trzech wzajemnie powiązanych i w pewnym stopniu ząbiejących się kategorii, do których należą: ludność, gospodarka i rynek pracy. Zakres czasowy opracowania obejmował lata 2010–2020. Postępowanie badawcze służące realizacji głównego celu pracy składa się z czterech etapów. W pierwszym przedstawiono położenie Wągrowca w województwie wielkopolskim. W drugim dokonano charakterystyki społeczno-gospodarczej miasta. W trzecim określono poziom rozwoju społeczno-gospodarczego Wągrowca na tle wybranych miast województwa wielkopolskiego. Posłużono się metodą wskaźnika syntetycznego. Natomiast w ostatnim sformułowano wnioski końcowe i podjęto dyskusję na temat miast podobnej wielkości. Wągrowiec jako ośrodek powiatowy charakteryzuje się przeciętną pozycją na skali poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, o czym świadczy wartość obliczonego w pracy wskaźnika syntetycznego Perkala.

Słowa kluczowe: miasto powiatowe, ludność, gospodarka, rynek pracy, rozwój społeczno-gospodarczy

Wprowadzenie

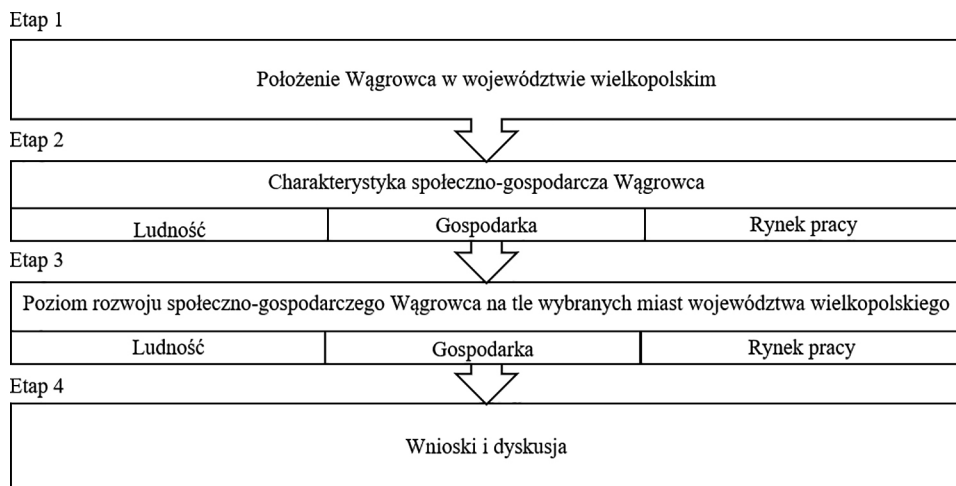
Rozwój społeczno-gospodarczy obejmuje pozytywne zmiany w sferze działalności społecznej i gospodarczej, które zachodzą w ujęciu czasowym i przestrzennym. Warunkiem niezbędnym dla tego procesu jest występowanie wzrostu gospodarczego. Gospodarka może wykazywać wzrost gospodarczy bez rozwoju, ale nie

¹ Artykuł powstał na podstawie fragmentów pracy licencjackiej pt.: „Charakterystyka społeczno-gospodarcza gminy miejskiej Wągrowiec w latach 2010–2020” napisanej na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pod kierunkiem dr. hab. prof. UAM Barbary Koneckiej-Szydłowskiej. Powyższa praca została obroniona przez współautora artykułu w lipcu 2022 r.

odwrotnie. Wobec tego rozwój społeczno-gospodarczy obejmuje zarówno zmiany o charakterze jakościowym, jak i ilościowym. Według Chojnickiego (1999, s. 270) na rozwój społeczno-gospodarczy składają się „ukierunkowane i nieodwracalne zmiany struktury społeczeństwa i systemów społeczno-gospodarczych”. Zdaniem autora badania rozwoju społeczno-gospodarczego obejmują cztery ujęcia: całościowe i częściowe, procesowe i finalne, opisowe i wartościujące oraz ilościowe i jakościowe. Z punktu widzenia celu niniejszego artykułu istotna jest analiza rozwoju społeczno-gospodarczego w ujęciu całościowym, jak i częściowym. W pracach naukowo-badawczych ujęcie częściowe odnosi się do poszczególnych składników rzeczywistości społecznej, gospodarczej, kulturowej, politycznej i ich otoczenia. Natomiast ujęcie całościowe dotyczy wszystkich wymiarów zmian rzeczywistości społeczno-gospodarczej traktowanych łącznie. Rozwój społeczno-gospodarczy w badaniach geograficznych jest „opisywany i oceniany na podstawie zmieniających się w czasie wskaźników, które uwzględniają różne aspekty rozwoju gospodarczego i społecznego” (Parysek 2018, s. 42). Rozpatruje się go w różnorodnych skalach przestrzennych, także w skali lokalnej, która obejmuje zarówno miasta, jak i obszary wiejskie. W odniesieniu do miast analizie poddawane są trzy grupy ośrodków, które pod względem liczby ludności mają: powyżej 100 tys. mieszkańców (miasta duże), od 20 do 100 tys. (miasta średnie) oraz do 20 tys. (miasta małe). Mogą one pełnić różne funkcje, które zmieniają się wraz z ich rozwojem. Częściej zainteresowania badawcze autorów opracowań dotyczą grup miast największych bądź małych (Runge 2013).

W kontekście niniejszego artykułu na szczególną uwagę zasługują prace dotyczące zarówno ośrodków powiatowych oraz miast średnich, jak i przekształceń ich struktury funkcjonalnej w skali całego kraju lub w układzie regionalnym. Problematyka ośrodków powiatowych oraz miast średnich poruszana jest m.in. w opracowaniach: Petryszyna (2005), Petryszyna i Szajnowskiej-Wysockiej (2006), Runge (2012, 2013), Paneckiej-Niepsuj (2013, 2015), Śleszyńskiego (2017) oraz Gaczek i in. (2019). Natomiast problematyka zmian w strukturze funkcjonalnej miast zaprezentowana jest m.in. w publikacjach: Matczaka (1992), Kaczmarka (1998) oraz Koneckiej-Szydłowskiej i Maćkowiaka (2016). Powyższe zagadnienia pojawiają się również w zagranicznej literaturze przedmiotu w pracach, np. niemieckich autorów: Schmidt-Lauber (2010), Baumgart i in. (2011) oraz Kühn i Milstrey (2015).

Głównym celem artykułu jest analiza i ocena potencjału Wągrowca jako ośrodka powiatowego w świetle wybranych kategorii poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Badanie zostało przeprowadzone w układzie trzech wzajemnie powiązanych i w pewnym stopniu zalegających się kategorii, do których należą: ludność, gospodarka i rynek pracy. Zakres czasowy opracowania obejmował lata 2010–2020. Postępowanie badawcze służące realizacji głównego celu pracy składa się z czterech etapów (ryc. 1). W pierwszym przedstawiono położenie Wągrowca w województwie wielkopolskim. W drugim dokonano charakterystyki społeczno-gospodarczej miasta. W trzecim określono poziom rozwoju społeczno-gospodarczego Wągrowca na tle wybranych miast województwa wielkopolskiego. Posłużono się metodą wskaźnika syntetycznego. Natomiast w ostatnim sformułowano wnioski końcowe i podjęto dyskusję na temat miast podobnej wielkości.

Ryc. 1. Etapy postępowania badawczego zastosowane w pracy
Źródło: opracowanie własne.

Metody badań

Do analizy i oceny potencjału Wągrowca jako ośrodka powiatowego w świetle wybranych kategorii poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego wykorzystano metody i techniki badawcze powszechnie stosowane w geografii społeczno-ekonomicznej, które można podzielić na dwie grupy: matematyczno-statystyczne oraz kartograficzne.

Do pierwszej grupy metod zaliczono metodę wskaźnikową, która jest podstawową metodą badawczą zastosowaną w niniejszej pracy. Według Czyż (2016, s. 10) „pojęcie wskaźnika pojawia się w dwóch różnych znaczeniach”. Wyróżnia się wskaźnik statystyczny (liczbowy) oraz metodologiczny. Zdaniem autorki wskaźnik w aspekcie statystycznym jest „wynikiem przyporządkowania własnościom (cechom) danych obiektów pewnych liczb rzeczywistych jako ich miary”. Natomiast wskaźnik w aspekcie metodologicznym rozumiany jest jako „wskaźnik własności W (indykator) jest to taka własność, że stwierdzenie jej pojawienia się oznacza wystąpienie lub określone prawdopodobieństwo wystąpienia własności I (indicatum)”. W opracowaniu zastosowano wskaźniki: dynamiki, struktury i natężenia oraz wskaźnik syntetyczny Perkala, którego użyto do ustalenia pozycji Wągrowca na tle innych miast województwa wielkopolskiego w oparciu o poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. W związku z powyższym w pracy przyjęto następujący schemat postępowania:

- 1) wybór zbioru miast średnich liczących od 20 do 30 tys. mieszkańców w latach 2010 i 2020,
- 2) wybór zbioru wskaźników w układzie trzech kategorii: ludność, gospodarka i rynek pracy,
- 3) standaryzacja wartości wskaźników i obliczenie wskaźnika syntetycznego Perkala (W_s),

4) uporządkowanie liniowe miast i przeprowadzenie ich klasyfikacji.

W pierwszym etapie dokonano wyboru zbioru miast średnich liczących od 20 do 30 tys. mieszkańców w latach 2010 i 2020 (tab. 1). W obu latach kryterium to spełniało łącznie 10 miast będących siedzibami powiatów z uwzględnieniem analizowanej jednostki, tj. Wągrowca (wyjątek pod tym względem stanowił Śrem, który w 2010 r. liczył powyżej 30 tys. mieszkańców). Zarówno w 2010 r., jak i 2020 r. największym miastem z wyodrębnionej grupy pod względem liczby ludności był Śrem, natomiast najmniejszym w 2010 r. – Gostyń, a w 2020 r. – Rawicz.

Tabela 1. Liczba ludności wybranych miast w województwie wielkopolskim w latach 2010 i 2020

Lp.	Miasto	Powiat	Liczba ludności	
			2010	2020
1	Gostyń	gostyński	20 377	20 250
2	Jarocin	jarociński	26 343	26 225
3	Koło	kolski	23 426	21 247
4	Kościan	kościański	24 216	23 716
5	Krotoszyn	krotoszyński	29 668	28 701
6	Rawicz	rawicki	21 217	20 014
7	Śrem	śremski	30 371	29 176
8	Środa Wielkopolska	średzki	22 290	23 672
9	Turek	turecki	29 114	26 441
10	Wągrowiec	wągrowiecki	25 338	25 607

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

W drugim etapie dokonano wyboru zbioru wskaźników w układzie trzech kategorii: ludność, gospodarka i rynek pracy. Każda kategoria opisana została przez zestaw trzech wskaźników, które stanowiły stymulanty (tj. wskaźniki, których wzrost wartości oceniany jest pozytywnie, inaczej wskaźniki pozytywne) bądź destymulanty (tj. wskaźniki, których wzrost wartości oceniany jest negatywnie, inaczej wskaźniki negatywne) poziomu rozwoju (tab. 2). W zestawieniu tym tylko jeden z nich był destymulantą, tj. bezrobotni na 1000 ludności.

Tabela 2. Wskaźniki wykorzystane do obliczenia wskaźnika syntetycznego Perkala (Ws)

Kategoria	Wskaźnik	Charakter wskaźnika
Ludność	udział ludności w wieku produkcyjnym w %	stymulanta
	przyrost naturalny na 1000 ludności	stymulanta
	saldo migracji na 1000 ludności	stymulanta
Gospodarka	podmioty gospodarcze na 1000 ludności	stymulanta
	podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane na 1000 ludności	stymulanta
	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	stymulanta
Rynek pracy	udział pracujących w sektorze usług w %	stymulanta
	pracujący na 1000 ludności	stymulanta
	bezrobotni na 1000 ludności	destymulanta

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

W trzecim etapie dokonano standaryzacji wartości wskaźników i obliczono wskaźnik syntetyczny Perkala (Ws). Standaryzacja według Kukuły (1999, s. 8) stanowi „taką formę przekształcenia ilorazowego, w której wartości cechy normowanej względnie teźże cechy pomniejszonej o jej średnią są odnoszone do wartości odchylenia standardowego cech”. Przeprowadzono ją przy zastosowaniu wzorów dla cech mających charakter stymulant oraz destymulant poziomu rozwoju. Skorzystano z następujących formuł (Runge 2007, s. 107):

– dla stymulant:

$$y_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}}{S_j}$$

– dla destymulant:

$$y_{ij} = \frac{\bar{x} - x_{ij}}{S_j}$$

gdzie:

y_{ij} – standaryzowana wartość j-tej cechy dla i-tego obiektu,

x_{ij} – wartość j-tej cechy dla i-tego obiektu,

\bar{x} – średnia arytmetyczna wartości j-tej cechy,

S_j – odchylenie standardowe wartości j-tej cechy.

Standaryzacja wartości wskaźników umożliwiła obliczenie wskaźnika syntetycznego Perkala (Ws) (1953), który jest jedną z metod porządkowania liniowego. Według Czyż (2016, s. 14) „wskaźnik syntetyczny dotyczy wielocechowego opisu zjawiska i stanowi średnią wskaźników cząstkowych (w postaci zmiennych standaryzowanych). Jest konstruowany przy założeniu dodatniej korelacji między wskaźnikami cząstkowymi, która warunkuje jego interpretację merytoryczną”. W badaniu wykorzystano wskaźnik syntetyczny Perkala (Ws), który jest wyrażony następującym wzorem (Runge 2007, s. 214, za: Perkal 1953, Smith 1972):

$$W_s = \frac{\sum_{j=1}^p y_{ij}}{p}$$

gdzie:

W_s – wskaźnik syntetyczny,

$j = 1, 2, \dots, p$,

p – liczba uwzględnionych cech,

y_{ij} – standaryzowana wartość j-tej cechy dla i-tego obiektu.

W ostatnim etapie na podstawie wartości wskaźnika syntetycznego Perkala (Ws) dokonano uporządkowania liniowego miast (ustalono ich rangę) i przeprowadzono ich klasyfikację prowadzącą do wyodrębnienia klas jednostek

przestrzennych o zbliżonym poziomie wartości danego wskaźnika. Poszczególne klasy wyznaczono w oparciu o średnią arytmetyczną i odchylenie standardowe. W ramach klasyfikacji wyodrębniono łącznie trzy klasy miast: o wysokim, przeciętnym i niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Natomiast do drugiej grupy metod zakwalifikowano metody, za pomocą których wykonano ryciny. W opracowaniu przy zastosowaniu metod kartograficznych zobrazowano: położenie miasta w układzie administracyjnym Polski i województwa wielkopolskiego oraz typy rozwoju ludnościowego miast według Webba (1964).

Położenie Wągrowca w województwie wielkopolskim

Wągrowiec leży w północno-wschodniej części województwa wielkopolskiego, w środkowo-zachodniej części powiatu wągrowieckiego (ryc. 2, 3). Miasto zajmuje powierzchnię 17,8 km² i liczy 25,6 tys. mieszkańców. Jego położenie i pozycję rozpatruje się w regionalnej, ponadlokalnej i lokalnej sieci osadniczej województwa (Runge 2012).

W regionalnej sieci miast, tj. w sieci miast województwa wielkopolskiego, Wągrowiec należy do grupy miast średnich, które liczą od 20 do 100 tys. mieszkańców. Obecnie w tej grupie wielkościowej w województwie wielkopolskim znajduje się 19 miast². Największym z nich jest Kalisz, którego liczba ludności wynosi 99,1 tys. mieszkańców, a najmniejszym Rawicz – 20 tys. mieszkańców. Przeciętna wielkość średnich miast osiąga 41,3 tys. mieszkańców³. Wągrowiec w tej klasie zajmuje czternaste miejsce. Miasto od 1999 r. jest stolicą powiatu wągrowieckiego, który powołany został na podstawie nowego podziału administracyjnego kraju. Jednak warto podkreślić, że Wągrowiec pełnił funkcję ośrodka powiatowego już wcześniej, ponieważ powiat wągrowiecki funkcjonował zarówno w okresie międzywojennym, jak i po II wojnie światowej do 1975 r. Następnie w latach 1975–1998 miasto było siedzibą jednego z siedmiu rejonów administracji rządowej działających na obszarze województwa pilskiego. W jego skład wchodziło sześć gmin, do których należały: gminy wiejskie – Damasławek, Wapno i Wągrowiec, gminy miejsko-wiejskie – Gołańcz i Rogoźno oraz gmina miejska Wągrowiec (Powiat wągrowiecki 2013). Obecnie powiat wągrowiecki należy do powiatów średniej wielkości w województwie wielkopolskim, ponieważ zajmuje powierzchnię 1040,8 km² i liczy 70,1 tys. mieszkańców. Składa się z siedmiu gmin, do których należą: gminy wiejskie – Damasławek, Mieścisko, Wapno i Wągrowiec, gminy miejsko-wiejskie – Gołańcz i Skoki oraz gmina miejska Wągrowiec. Od północy sąsiaduje z powiatem pilskim, od zachodu z powiatami: chodzieskim i obornickim, od południa z powiatami: poznańskim

² Do 2019 r. grupa miast średnich składała się z 18 miast. Od 2020 r. do tej grupy wielkościowej zaliczany jest również Kalisz, który liczy poniżej 100 tys. mieszkańców (Diagnoza strategiczna miasta Kalisza 2021).

³ Według danych GUS, stan na 2020 r.

Ryc. 2. Położenie Wągrowca w układzie administracyjnym Polski
Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 3. Położenie Wągrowca w układzie administracyjnym województwa wielkopolskiego
Źródło: opracowanie własne.

i gnieźnieńskim, a od wschodu z powiatami: żnińskim i nakielskim (województwo kujawsko-pomorskie).

W ponadlokalnej sieci osadniczej, tj. sieci osadniczej powiatu wągrowieckiego, Wągrowiec jest największym ośrodkiem. W skład tej sieci wchodzi jeszcze dwa miasta: Gołańcz (3,2 tys. mieszkańców) i Skoki (4,5 tys. mieszkańców) oraz 138 wsi. Natomiast w lokalnej sieci osadniczej miasto ogranicza swoje oddziaływanie do obszaru własnej gminy, tj. gminy miejskiej Wągrowiec.

Podsumowując, Wągrowiec spośród siedmiu jednostek administracyjnych powiatu wągrowieckiego jest jedyną gminą o statusie miasta. Bezpośrednim jej otoczeniem jest gmina wiejska Wągrowiec, która stanowi względem miasta, gminę obwarzankową, ponieważ nie posiada własnej stolicy oraz wyraźnego centrum pełniącego funkcje administracyjne i usługowe. Z tego względu Wągrowiec jest stolicą dwóch gmin – miejskiej i wiejskiej – oraz powiatu, którego działania i zadania określa art. 4 ustawy o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 r. W związku z tym funkcjonujące w mieście instytucje powiatowe zaspokajają potrzeby mieszkańców powiatu wągrowieckiego w zakresie, np. administracji publicznej, edukacji, ochrony zdrowia, kultury oraz komunikacji. Wągrowiec jako miasto powiatowe przyczynia się do pobudzania rozwoju mniejszych jednostek terytorialnych poprzez określone rodzaje oddziaływań (Czornik 2014).

Charakterystyka społeczno-gospodarcza Wągrowca

Przekształcenia o charakterze społeczno-gospodarczym wymagają przeprowadzenia kompleksowej analizy zmieniającej się w czasie sytuacji społecznej i gospodarczej określonego obszaru oraz pozwalają na wykonanie jego syntetycznej charakterystyki w różnych kategoriach. Na potrzeby niniejszej pracy badania prowadzone są w układzie trzech wzajemnie powiązanych i w pewnym stopniu ząębających się kategorii, do których należą: ludność, gospodarka i rynek pracy.

Pierwszą z analizowanych kategorii stanowi ludność, podstawowa badana kategoria w demografii. Oznacza ona ogół mieszkańców określonego terytorium. W badaniach demograficznych uwzględnia się trzy cechy ludności: stan, strukturę oraz dynamikę (Okólski, Fihel 2012). Sytuacja ludnościowa miasta determinuje jego rozwój społeczno-gospodarczy. Oznacza ona zarówno czynnik warunkujący, jak i konsekwencję rozwoju danej jednostki. W ramach opisu kategorii ludność przedstawiono następujące zagadnienia: liczba ludności i jej struktura, przyrost naturalny oraz saldo migracji. Przyrost naturalny, saldo migracji i przyrost rzeczywisty opisano za pomocą określonych wskaźników statystycznych: współczynnika przyrostu naturalnego, współczynnika salda migracji oraz współczynnika przyrostu rzeczywistego. Dodatkowo przy wykorzystaniu typologii rozwoju ludnościowego miast według Webba wskazano typy ludnościowe występujące w Wągrowcu w latach 2010–2020.

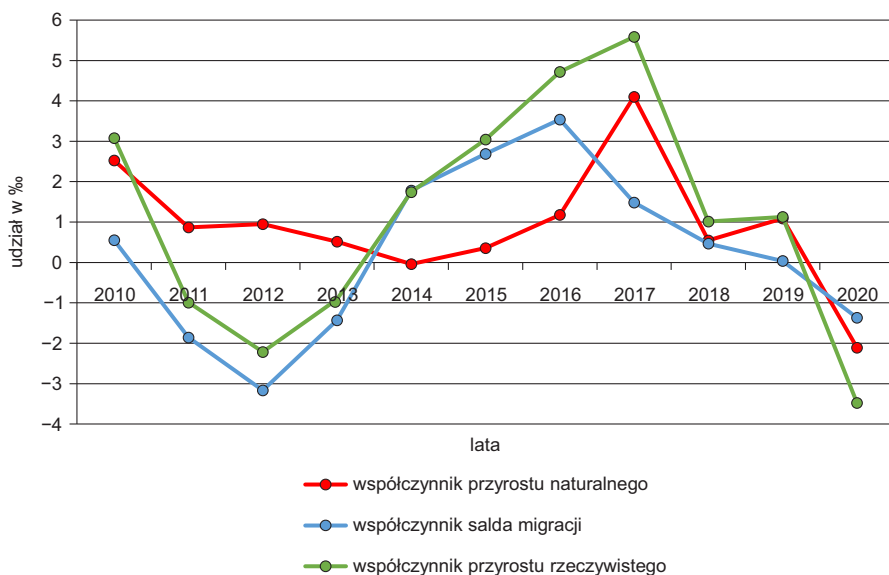
Wągrowiec należy do grupy miast średnich, które liczą od 20 do 100 tys. mieszkańców. Liczba ludności w Wągrowcu w latach 2010–2020 ulegała falowym zmianom. W latach 2010–2013 odnotowano spadek liczby ludności, następnie

w latach 2014–2019 wzrost, po którym ponownie w 2020 r. nastąpił spadek. Prawdopodobną przyczyną spadku liczby ludności w ostatnim roku analizy była trwająca nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie pandemia COVID-19, która wpłynęła na zmniejszenie liczby ludności poprzez wzrost liczby zgonów. Na początku analizowanego okresu liczba ludności wynosiła 25 338, a na końcu – 25 607. Średnia dynamika zmian liczby ludności w tym okresie kształtowała się na poziomie 101%, co oznacza wzrost o 1 p.p. W 2010 r. gęstość zaludnienia w mieście wynosiła 1421 os./km², natomiast w 2020 r. – 1436 os./km², co oznacza wzrost o 15 os./km² (w tym okresie powierzchnia miasta nie uległa zmianie, zarówno na początku, jak i na końcu badanego okresu wynosiła 17,8 km²). W strukturze ludności według płci w Wągrowcu dominują kobiety, których udział w latach 2010–2020 wzrósł z 51,6% do 51,9%. Natomiast w strukturze ludności według wieku przeważa grupa osób w wieku produkcyjnym, których udział w analizowanych latach spadł z 65,3% do 59,4% podobnie jak w przypadku osób w wieku przedprodukcyjnym. Wzrost odnotowano tylko w grupie osób w wieku poprodukcyjnym z 15,1% w 2010 r. do 21,5% w 2020 r.

Zmiany w liczbie ludności w Wągrowcu powstają na skutek występowania dwóch procesów: przyrostu naturalnego oraz salda migracji, które składają się na przyrost rzeczywisty. Przyrost naturalny w Wągrowcu w latach 2010–2013 oraz 2015–2019 przyjmował wartości dodatnie, natomiast w latach 2014 i 2020 – ujemne (notowane w ostatnich latach wartości dodatnie mogły być następstwem wprowadzenia w Polsce państwowych programów z zakresu polityki społecznej). W badanych latach współczynnik przyrostu naturalnego w Wągrowcu uległ zmniejszeniu z 2,5‰ w 2010 r. do –2,1‰ w 2020 r. W tym okresie średni roczny współczynnik przyrostu naturalnego kształtował się na poziomie 0,9‰. Natomiast saldo migracji w 2010 r. oraz w latach 2014–2019 przyjmowało wartości dodatnie, a w latach 2011–2013 oraz w 2020 r. – ujemne (notowane w ostatnich latach wartości dodatnie mogły być następstwem czynników sprzyjających nasileniu zjawiska imigracji do Polski, która wynikała z presji pracodawców na pozyskanie pracowników z zagranicy oraz wydarzeń zewnętrznych, tj. konfliktu na Ukrainie od 2014 r.; w tym okresie w mieście powstał nowy podmiot gospodarczy – Polinowa Polska⁴, który od początku swojego funkcjonowania zatrudnia do pracy, oprócz mieszkańców miasta i regionu, obywateli Ukrainy). W analizowanych latach współczynnik salda migracji w Wągrowcu zmalał z 0,6‰ w 2010 r. do –1,4‰ w 2020 r. W tym okresie średni roczny współczynnik salda migracji kształtował się na poziomie 0,2‰. Przyrost rzeczywisty jako miara syntetyczna dwóch wcześniej omówionych procesów w latach 2010–2020 ulegał wahaniom. Miernik ten w 2010 r. oraz w latach 2014–2019 przyjmował wartości dodatnie, w latach 2011–2013 zaś oraz w 2020 r. – ujemne. W badanym okresie

⁴ Polinowa Polska to największy podmiot gospodarczy w Wągrowcu, który prowadzi działalność gospodarczą w zakresie sekcji C – przetwórstwo przemysłowe (podklasa 31.09. Z – produkcja pozostałych mebli). Przedsiębiorstwo powstało w 2015 r. na terenie Podstrefy Wągrowiec Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Według danych z 2020 r. zatrudnia 1200 pracowników. Powstanie nowego podmiotu gospodarczego w mieście przyczyniło się do spadku bezrobocia.

współczynnik przyrostu rzeczywistego w Wągrowcu spadł z 3,1‰ w 2010 r. do -3,5‰ w 2020 r. W tym czasie średni roczny współczynnik przyrostu rzeczywistego kształtował się na poziomie 1,2‰. Współczynnik przyrostu rzeczywistego na tle współczynnika przyrostu naturalnego i współczynnika salda migracji w Wągrowcu w latach 2010–2020 prezentuje rycina 4.

Ryc. 4. Współczynnik przyrostu rzeczywistego na tle współczynnika przyrostu naturalnego i współczynnika salda migracji w Wągrowcu w latach 2010–2020
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powiązanie wartości przyrostu naturalnego oraz salda migracji jest możliwe przy wykorzystaniu typologii rozwoju ludnościowego miast według Webba (1964). Typy ludnościowe według Webba w Wągrowcu w latach 2010–2020 przedstawiono w tabeli 3. W zestawieniu znajdują się wartości następujących współczynników: salda migracji (Wsm), przyrostu naturalnego (Wpn) i przyrostu rzeczywistego (Wpr), na podstawie których określono typy ludnościowe oraz charakterystykę zmian, co umożliwiło dokonanie oceny sytuacji ludnościowej w danym roku⁵.

W Wągrowcu w latach 2010–2020 występowały zarówno typy rozwojowe, jak i typy regresyjne. W 2010 r. oraz w latach 2014–2019 odnotowano typy charakteryzujące się wzrostem liczby ludności. Wśród przedstawionych lat przeważał typ ludnościowy B, w którym przyrost naturalny oraz saldo migracji przyjmują wartości dodatnie. Natomiast w latach 2011–2013 oraz w 2020 r. stwierdzono typy cechujące się spadkiem liczby ludności. Wśród przedstawionych lat przeważał

⁵ Ocena sytuacji ludnościowej wynika z tego, jakim typem ludnościowym w danym roku charakteryzuje się jednostka: typy z zakresu A–D – wzrost liczby ludności (typy rozwojowe), natomiast typy E–H – spadek liczby ludności (typy regresyjne).

Tabela 3. Typy ludnościowe według Webba w Wągrowcu w latach 2010–2020

Rok	Wsm (‰)	Wpn (‰)	Wpr (‰)	Typ lud- nościowy	Charakterystyka zmian	Ocena sytuacji ludnościowej
2010	0,6	2,5	3,1	B	Wpr+ → Wsm+ < Wpn+	wzrost
2011	-1,9	0,9	-1,0	H	Wpr- → Wsm- > Wpn+	spadek
2012	-3,2	0,9	-2,2	H	Wpr- → Wsm- > Wpn+	spadek
2013	-1,4	0,5	-0,9	H	Wpr- → Wsm- > Wpn+	spadek
2014	1,8	0,0	1,7	D	Wpr+ → Wsm+ > Wpn-	wzrost
2015	2,7	0,4	3,0	C	Wpr+ → Wsm+ > Wpn+	wzrost
2016	3,5	1,2	4,7	C	Wpr+ → Wsm+ > Wpn+	wzrost
2017	1,5	4,1	5,6	B	Wpr+ → Wsm+ < Wpn+	wzrost
2018	0,5	0,5	1,0	B	Wpr+ → Wsm+ < Wpn+	wzrost
2019	0,0	1,1	1,1	B	Wpr+ → Wsm+ < Wpn+	wzrost
2020	-1,4	-2,1	-3,5	F	Wpr- → Wsm- < Wpn-	spadek

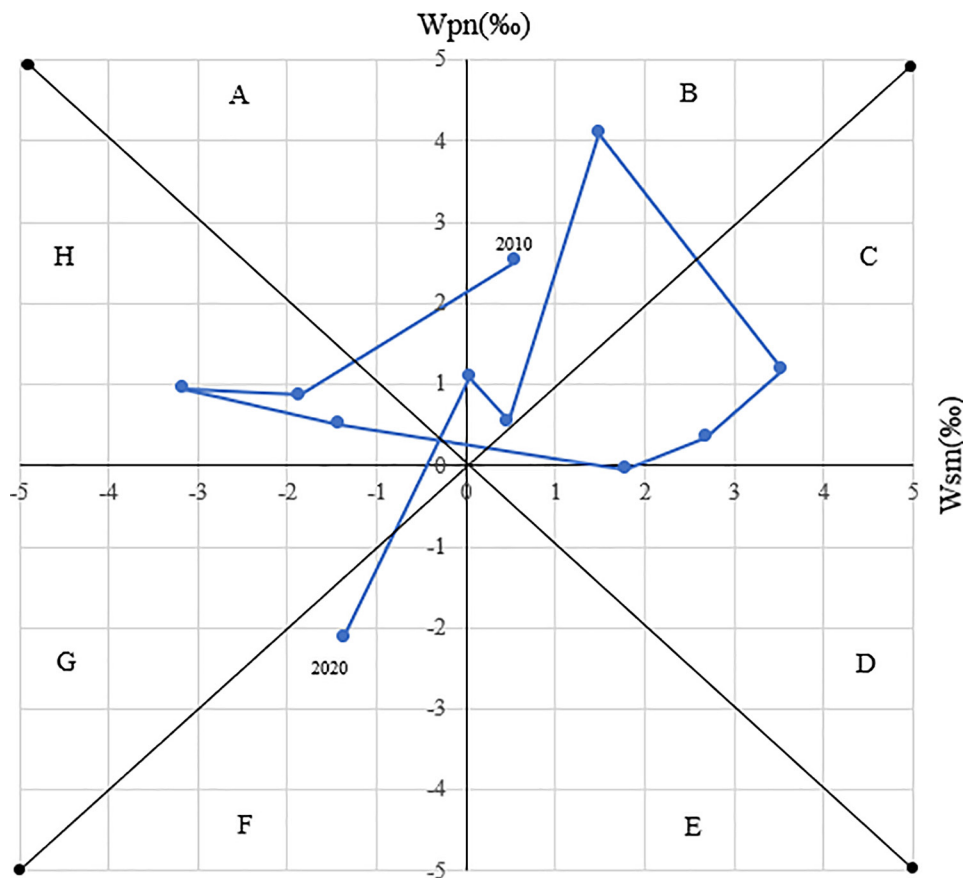
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

typ ludnościowy H, w którym przyrost naturalny przyjmuje wartości dodatnie, a saldo migracji – ujemne. Wzrost lub spadek liczby ludności uwarunkowany jest zmieniającymi się wartościami współczynników salda migracji oraz przyrostu naturalnego. W analizowanych latach saldo migracji jako jedna ze składowych przyrostu rzeczywistego częściej decydowało o typie ludnościowym występującym w Wągrowcu niż przyrost naturalny (ryc. 5).

Kolejną z rozpatrywanych kategorii jest gospodarka, która stanowi całość działalności gospodarczej prowadzonej na danym obszarze. Polega ona na wytwarzaniu dóbr i usług zgodnie z potrzebami ludności. W strukturze gospodarki wyróżnia się zazwyczaj trzy podstawowe sektory: rolniczy, przemysłowy oraz usługowy. Według Góralskiego i Lazarek (2009, s. 310, za: Winiarski 1999) zróżnicowana struktura gospodarki stanowi jeden z czynników realnie istniejących w regionach, które determinują budowę ich potencjału konkurencyjnego. Zdaniem autorów obejmuje ona „gałęzie i przedsiębiorstwa zdolne do rywalizacji w procesach międzynarodowej produkcji i wymiany”. W ramach opisu kategorii gospodarka przedstawiono liczbę podmiotów gospodarczych i ich strukturę.

Liczba podmiotów gospodarczych w Wągrowcu w latach 2010–2020 ulegała falowym zmianom. Dopiero od 2016 r. obserwuje się ich stały wzrost. Prawdopodobną przyczyną wzrostu liczby podmiotów gospodarczych w ostatnich latach analizy była dobra koniunktura gospodarcza, która wpłynęła na zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych dzięki wzrostowi przedsiębiorczości. Na początku analizowanego okresu liczba podmiotów gospodarczych wynosiła 3108, a na końcu – 3180. Średnia dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych w tym czasie kształtowała się na poziomie 102%, co oznacza wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 2 p.p. W strukturze podmiotów gospodarczych według trzech tradycyjnych sektorów gospodarki narodowej⁶ w Wągrowcu przeważają usługi

⁶ Na podstawie informacji z PSR 2010 na temat liczby gospodarstw indywidualnych o wielkości powyżej 1 ha doszacowano ogólną liczbę podmiotów w sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) w latach 2010–2020.

Ryc. 5. Typy ludnościowe według Webba w Wągrowcu w latach 2010–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

(sekcje G–U wg PKD 2007), których udział w latach 2010–2020 nieznacznie spadł – z 69,0% do 68,9% podobnie jak w przypadku rolnictwa (sekcja A). Wzrost odnotowano tylko w przemyśle (sekcje B–F) z 26,4% w 2010 r. do 26,8% w 2020 r. Powyższe dane pozwalają stwierdzić, że Wągrowiec ze względu na udział podmiotów gospodarczych reprezentuje usługowy typ gospodarki, który jest jednym z dziewięciu typów funkcjonalnych miast według Jerczyńskiego (1977). Natomiast w strukturze podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007 zarówno na początku, jak i na końcu analizowanego okresu najwięcej podmiotów gospodarczych było w sekcjach (w kolejności wg liczby podmiotów gospodarczych): G, F i C, a najmniej: O, E i D. W obu latach nie odnotowano podmiotów gospodarczych działających w sekcjach: B i T.

Ostatnią z analizowanych kategorii stanowi rynek pracy, który jest jednym z rynków funkcjonujących w gospodarce. Według Churskiego (2010, s. 8–9) podstawowymi składnikami rynku pracy są „podaż pracy oraz popyt na pracę”. Zdaniem autora podaż pracy tworzą osoby zdolne do pracy i wyrażające chęć

jej podjęcia, natomiast popyt na pracę identyfikowany jest z zapotrzebowaniem na pracę, co przejawia się w określonej strukturze oferowanych na rynku miejsc pracy. W ramach opisu kategorii rynek pracy przedstawiono następujące zagadnienia: liczba pracujących i ich struktura, liczba bezrobotnych i ich struktura oraz liczba aktywnych zawodowo. Pracujących, bezrobotnych i aktywnych zawodowo opisano za pomocą określonych wskaźników statystycznych: stopy zatrudnienia, stopy bezrobocia oraz współczynnika aktywności zawodowej.

Liczba pracujących w Wągrowcu w latach 2010–2020 ulegała falowym zmianom. W latach 2010–2013 odnotowano spadek liczby pracujących, następnie w 2014 r. wzrost, po którym ponownie w latach 2015–2016 nastąpił spadek, a w 2017 r. wzrost. Od 2018 r. utrzymuje się spadek. Prawdopodobną przyczyną spadku liczby pracujących w ostatnich latach analizy była zmieniająca się struktura wieku, w której następuje spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. Na początku analizowanego okresu liczba pracujących wynosiła 9957, a na końcu – 8769. Średnia dynamika zmian liczby pracujących w tym okresie kształtowała się na poziomie 88%, co oznacza spadek liczby pracujących o 12 p.p. W badanych latach stopa zatrudnienia w Wągrowcu zmniejszyła się z 57,1% w 2010 r. do 55,1% w 2020 r. W strukturze pracujących według tradycyjnych, trzech sektorów gospodarki narodowej⁷ w Wągrowcu przeważają usługi (sekcje G–U wg PKD 2007), których udział w latach 2010–2020 wzrósł z 57,1% do 59,1% podobnie jak w przypadku rolnictwa (sekcja A). Spadek odnotowano tylko w przemyśle (sekcje B–F) z 39,7% w 2010 r. do 37,5% w 2020 r. Powyższe dane pozwalają stwierdzić, że Wągrowiec ze względu na udział pracujących reprezentuje usługowo-przemysłowy typ gospodarki, który jest jednym z dziewięciu typów funkcjonalnych miast według Jerczyńskiego (1977). Natomiast w strukturze pracujących według sekcji PKD 2007 zarówno na początku, jak i na końcu analizowanego okresu najwięcej pracujących było w sekcjach (w kolejności wg liczby pracujących): C, G i F, a najmniej: E, J i D. W obu latach nie odnotowano zatrudnienia w sekcjach: B, T i U.

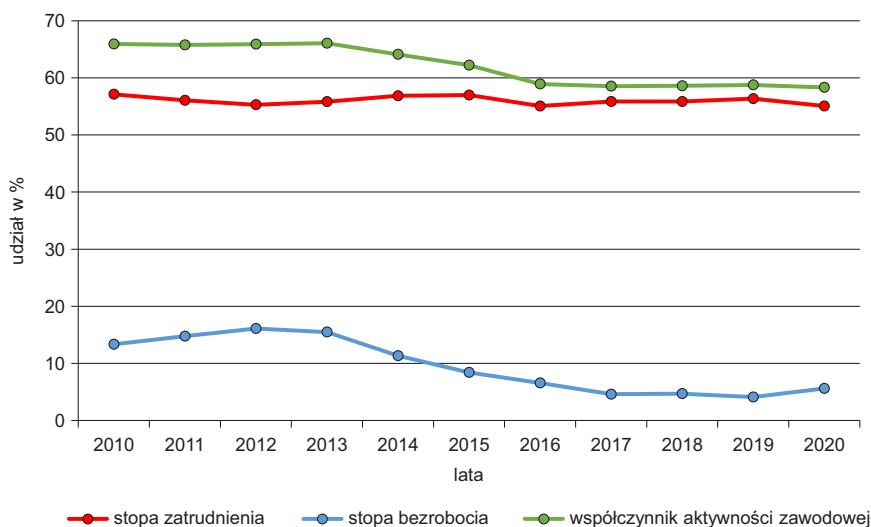
Liczba bezrobotnych w Wągrowcu w latach 2010–2020 ulegała falowym zmianom. W okresie 2010–2012 odnotowano wzrost liczby bezrobotnych, następnie w latach 2013–2017 spadek, po którym ponownie w 2018 r. nastąpił wzrost, a w 2019 r. spadek. Od 2020 r. utrzymuje się wzrost. Prawdopodobną przyczyną wzrostu liczby bezrobotnych w ostatnim roku analizy była trwająca nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie pandemia COVID-19, która wpłynęła na zwiększanie liczby bezrobotnych poprzez zwolnienia z pracy. Na początku analizowanego okresu liczba bezrobotnych wynosiła 1533, a na końcu – 521. Średnia dynamika zmian liczby bezrobotnych w tym okresie kształtowała się na poziomie 34%, co oznacza spadek liczby bezrobotnych o 66 p.p. W analizowanych latach stopa bezrobocia w Wągrowcu zmniejszyła się z 13,3% w 2010 r. do 5,6% w 2020 r. W strukturze bezrobotnych według wybranych cech w Wągrowcu w latach 2010–2020 można zauważyć: przewagę kobiet, wysoki udział osób w wieku 25–34 lat oraz duży

⁷ Na podstawie informacji z PSR 2010 na temat średniej liczby osób w gospodarstwie rolnym w woj. wielkopolskim (1,4) doszacowano liczbę pracujących w sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) w latach 2010–2020.

udział osób z wykształceniem gimnazjalnym lub podstawowym. Ponadto bezrobocie w Wągrowcu charakteryzowało się wysokim udziałem osób pozostających bez pracy od 1 do 3 miesięcy oraz dużym udziałem osób ze stażem pracy od 1 do 5 lat.

Liczba aktywnych zawodowo jako suma pracujących i bezrobotnych ulegała wahaniom. W latach 2010–2020 nastąpił spadek liczby aktywnych zawodowo. Na początku analizowanego okresu liczba aktywnych zawodowo wynosiła 11 490, a na końcu – 9290. Średnia dynamika zmian liczby aktywnych zawodowo w tym okresie kształtowała się na poziomie 81%, co oznacza spadek liczby aktywnych zawodowo o 19 p.p. W badanych latach współczynnik aktywności zawodowej w Wągrowcu zmalał o 65,9% w 2010 r. do 58,3% w 2020 r.

Współczynnik aktywności zawodowej na tle stopy zatrudnienia i stopy bezrobocia w Wągrowcu w latach 2010–2020 prezentuje rycina 6.

Ryc. 6. Współczynnik aktywności zawodowej na tle stopy zatrudnienia i stopy bezrobocia w Wągrowcu w latach 2010–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz PUP w Wągrowcu.

Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego Wągrowca na tle wybranych miast województwa wielkopolskiego

W celu ustalenia pozycji Wągrowca na tle wybranych miast województwa wielkopolskiego w oparciu o poziom rozwoju społeczno-gospodarczego wykorzystano wskaźnik syntetyczny Perkala (Ws), którego wzór przedstawiono w rozdziale: metody badań.

Na podstawie przeprowadzonej analizy klasyfikacji miast według ww. wskaźnika można stwierdzić, że w 2010 r. do klasy o wysokim poziomie rozwoju [0,73; 0,27] należały następujące miasta: Gostyń, Kościan, Środa Wielkopolska i Jarocin. Na wysoką pozycję Gostynia wpływały korzystne wartości wskaźników

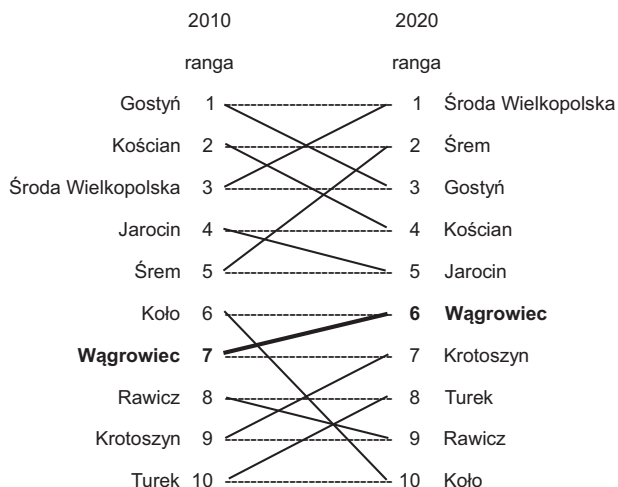
z kategorii ludność (np. przyrost naturalny na 1000 ludności), gospodarka (np. podmioty gospodarcze na 1000 ludności) i rynek pracy (np. pracujący na 1000 ludności). Do klasy o przeciętnym poziomie rozwoju $[0,26; -0,26]$ zaliczały się: Śrem, Koło i Wągrowiec, natomiast do klasy o niskim poziomie rozwoju $[-0,27; -1,02]$: Rawicz, Krotoszyn oraz Turek. Na niską pozycję Turku wpływały niekorzystne wartości wskaźników z kategorii zarówno ludność, gospodarka, jak i rynek pracy. Tymczasem w 2020 r. do klasy o wysokim poziomie rozwoju $[0,50; 0,20]$ należały następujące miasta: Środa Wielkopolska, Śrem, Gostyń i Kościan. Na wysoką pozycję Środy Wielkopolskiej wpływały korzystne wartości wskaźników z kategorii ludność (np. saldo migracji na 1000 ludności), gospodarka (np. podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane na 1000 ludności) i rynek pracy (np. bezrobotni na 1000 ludności). Do klasy o przeciętnym poziomie rozwoju $[0,19; -0,19]$ zaliczały się: Jarocin, Wągrowiec i Krotoszyn, natomiast do klasy o niskim poziomie rozwoju $[-0,20; -0,70]$: Turek, Rawicz i Koło. Na niską pozycję Koła wpływały niekorzystne wartości wskaźników z kategorii zarówno ludność, gospodarka, jak i rynek pracy (tab. 4).

Tabela 4. Klasyfikacja miast według wskaźnika syntetycznego Perkala (Ws) w 2010 i 2020 r.

Poziom rozwoju	2010		2020	
	miasto	Ws	miasto	Ws
Klasa o wysokim poziomie rozwoju	Gostyń	0,73	Środa Wielkopolska	0,50
	Kościan	0,47	Śrem	0,38
	Środa Wielkopolska	0,39	Gostyń	0,33
	Jarocin	0,36	Kościan	0,32
Klasa o przeciętnym poziomie rozwoju	Śrem	0,18	Jarocin	0,16
	Koło	0,07	Wągrowiec	-0,04
	Wągrowiec	-0,18	Krotoszyn	-0,11
Klasa o niskim poziomie rozwoju	Rawicz	-0,33	Turek	-0,40
	Krotoszyn	-0,68	Rawicz	-0,45
	Turek	-1,02	Koło	-0,70

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zmiany w rankingu miast na skali poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w latach 2010 i 2020 przedstawiono na rycinie 7. Wynika z niej, że najwyższą rangą w 2010 r. charakteryzował się Gostyń, a w 2020 r. – Środa Wielkopolska. Natomiast najniższą rangą w 2010 r. cechował się Turek, a w 2020 r. – Koło. Wągrowiec na tle wybranych miast województwa wielkopolskiego w 2010 r. zajmował siódmą pozycję, a w 2020 r. – szóstą. Niewielki wzrost pozycji analizowanej jednostki wynikał z korzystnych wartości niektórych wskaźników z kategorii gospodarka oraz rynek pracy. Nastąpił m.in. wzrost liczby podmiotów gospodarczych na 1000 ludności i udziału pracujących w usługach oraz spadek liczby bezrobotnych na 1000 ludności. Porównanie obu lat pozwala stwierdzić, że każde z miast zmieniło swoją pozycję w rankingu zarówno na korzyść, jak i niekorzyść. Wzrost pozycji odnotowały następujące ośrodki: Środa Wielkopolska, Śrem, Wągrowiec, Krotoszyn i Turek. Natomiast spadek: Gostyń, Kościan, Jarocin, Koło

Ryc. 7. Zmiany w rankingu miast na skali poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w 2010 i 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

i Rawicz. W zestawieniu tym największym wzrostem pozycji na tle innych miast charakteryzował się Śrem (w 2010 r. zajmował piątą pozycję, a w 2020 r. – drugą), największym zaś spadkiem – Koło (w 2010 r. zajmowało szóstą pozycję, a w 2020 r. – dziesiątą). Wzrost rangi Śremu wynikał z polepszenia wartości niektórych wskaźników z kategorii gospodarka (np. podmioty gospodarcze na 1000 ludności) oraz rynek pracy (udział pracujących w sektorze usług w %, pracujący na 1000 ludności oraz bezrobotni na 1000 ludności). Natomiast spadek pozycji Koła związany był z pogorszeniem wszystkich przyjętych wskaźników zarówno z kategorii ludność, gospodarka, jak i rynek pracy (oprócz wskaźnika: bezrobotni na 1000 ludności – w porównaniu obu lat odnotowano jego spadek, co świadczy o zmniejszeniu zjawiska bezrobocia na terenie miasta).

Wnioski

Analiza i ocena potencjału Wągrowca jako ośrodka powiatowego w świetle wybranych kategorii poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego pozwala na sformułowanie następujących wniosków końcowych:

1. W kategorii ludność miasto charakteryzowało się w latach 2010–2020 niewielkim wzrostem liczby ludności. W strukturze ludności według płci dominują kobiety. Natomiast w strukturze ludności według wieku przeważa grupa osób w wieku produkcyjnym, których udział w analizowanych latach spadł podobnie jak w przypadku osób w wieku przedprodukcyjnym. Wzrost odnotowano tylko w grupie osób w wieku poprodukcyjnym. Zmiany w liczbie ludności w Wągrowcu powstają na skutek występowania dwóch procesów: przyrostu naturalnego oraz salda migracji składających się na przyrost rzeczywisty,

który w latach 2010–2020 ulegał wahaniom. W latach, w których odnotowano wzrost liczby ludności, przeważał typ ludnościowy B, natomiast w pozostałych – H.

2. W kategorii gospodarka Wągrowiec odznaczał się w latach 2010–2020 niewielkim wzrostem liczby podmiotów gospodarczych. W strukturze podmiotów gospodarczych według trzech tradycyjnych sektorów gospodarki narodowej przeważają usługi, których udział w analizowanych latach nieznacznie spadł podobnie jak w przypadku rolnictwa. Wzrost odnotowano tylko w przemyśle. Miasto ze względu na udział podmiotów gospodarczych reprezentuje usługowy typ gospodarki. Natomiast w strukturze podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007 dominują: handel hurtowy i detaliczny, budownictwo oraz przetwórstwo przemysłowe.
3. W kategorii rynek pracy miasto w latach 2010–2020 charakteryzowało się spadkiem liczby pracujących. W strukturze pracujących według trzech tradycyjnych sektorów gospodarki narodowej przeważają usługi, których udział w analizowanych latach wzrósł podobnie jak w przypadku rolnictwa. Spadek odnotowano tylko w przemyśle. Miasto ze względu na udział pracujących reprezentuje usługowo-przemysłowy typ gospodarki. Natomiast w strukturze pracujących według sekcji PKD 2007 dominują: przetwórstwo przemysłowe, handel hurtowy i detaliczny oraz budownictwo. W odniesieniu do zjawiska bezrobocia Wągrowiec w latach 2010–2020 cechował się spadkiem liczby osób pozostających bez pracy. W tym okresie liczba aktywnych zawodowo jako suma pracujących i bezrobotnych ulegała wahaniom.
4. Wągrowiec na tle wybranych miast województwa wielkopolskiego odznaczał się przeciętnym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Świadczy o tym wartość obliczonego w pracy wskaźnika syntetycznego Perkala (W_s) w odniesieniu do zbioru miast średnich, z którego wyodrębniono grupę liczącą od 20 do 30 tys. mieszkańców w latach 2010 i 2020. W porównaniu obu lat odnotowano niewielki wzrost wartości ww. wskaźnika dla Wągrowca, który odzwierciedla zmianę pozycji miasta w rankingu uwarunkowaną korzystnymi wartościami niektórych wskaźników z kategorii gospodarka oraz rynek pracy. W 2010 r. miasto zajmowało siódmą pozycję, natomiast w 2020 r. – szóstą. Wraz z Wągrowcem klasę o przeciętnym poziomie rozwoju w 2010 r. reprezentowały: Śrem i Koło, a w 2020 r.: Jarocin i Krotoszyn.

Podsumowując, przeobrażenia społeczno-gospodarcze Wągrowca wymagają dalszych badań w celu sformułowania odpowiedniej polityki rozwoju, która umożliwi utrzymanie dotychczasowej pozycji miasta jako ośrodka lokalnego pełniącego funkcje administracyjne względem obszaru otaczającego. Prawidłowe wykorzystanie i funkcjonowanie policentrycznego systemu osadniczego, w którym miasta średniej wielkości takie jak Wągrowiec pełnią szczególną rolę stabilizującą, „powinno wpływać pozytywnie na spójność terytorialną, zmniejszanie dysproporcji rozwojowych i tendencji do nadmiernej koncentracji, obniżanie kosztów działalności, większe prawdopodobieństwo wystąpienia efektów synergicznych, osłabianie negatywnych sprzężeń zwrotnych oraz komplementarną współpracę sieciową” (Śleszyński 2017, s. 566, za: Domański 1980).

Dyskusja

W literaturze przedmiotu podejmowana jest dyskusja na temat miast średnich w kontekście roli, jaką pełnią w strukturze osadniczej kraju, poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz utraty funkcji społeczno-gospodarczych. Na szczególną uwagę zasługują prace następujących autorów wymienione we wstępie artykułu: Runge (2012, 2013), Paneckiej-Niepsuj (2013, 2015), Śleszyńskiego (2017) oraz Gaczek i in. (2019).

Spośród wymienionych publikacji interesująca wydaje się ostatnia z nich, która stanowi ekspertyzę wykonaną na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego. Autorzy podjęli się w niej badania, którego celem była ocena zdolności miast średnich w województwie wielkopolskim do pełnienia roli lokalnych lub ponadlokalnych ośrodków rozwoju oraz określenia ich znaczenia dla rozwoju regionu. Oprócz Wągrowca analizą objęto inne miasta średnie w województwie. Z wniosków przedstawionych w publikacji wynika, że w większości przypadków znaczenie tych miast dla regionu zmalało. Jednak zdaniem autorów „mimo utraty znaczenia miast średnich z punktu widzenia danych ilościowych ośrodki te nadal spełniają istotną rolę w systemie osadniczym województwa, będąc pośrednikami między dużymi miastami a obszarami wiejskimi, oraz w systemie społeczno-gospodarczym, będąc centrami rozwoju lokalnego” (Gaczek i in. 2019, s. 353). Ponadto „miasta średnie w województwie wielkopolskim są predystynowane do pełnienia roli lokalnych i ponadlokalnych ośrodków wzrostu (Gaczek i in. 2019, s. 354).

Warto zauważyć, że w Wągrowcu jako ośrodku powiatowym widoczne są tendencje charakterystyczne dla miast podobnej wielkości. W ostatnich latach następuje przemiana struktury wieku, która według Janiszewskiej (2019, s. 61) świadczy „o poziomie starzenia się mieszkańców miast średniej wielkości, czyli miast liczących od 20 do 100 tys. osób”. Jej zdaniem miasta należące do tej grupy wykazują obecnie największą dynamikę starzenia się populacji. Autorzy przywołanego wcześniej raportu uważają, że starzenie się społeczeństwa w miastach średnich „jest zauważalne w sposób szczególny, gdyż są one mniej atrakcyjne dla młodych ludzi, którzy często podejmują decyzję o migracji do dużych miast” (2019, s. 186). Trzepacz i in. (2019, s. 63) sądzą, że rosnący udział ludności w wieku poprodukcyjnym ma szczególny wpływ na gospodarkę, ponieważ „oznacza to bowiem m.in. wzrost zapotrzebowania na usługi dedykowane właśnie osobom starszym – np. w zakresie ochrony zdrowia”. Ponadto Lange (2008, s. 50) uważa, że „wzrost udziału osób starych w populacji Polski nie pozostanie bez wpływu na funkcjonowanie rynku pracy”. W związku z powyższym należałoby stwierdzić, że zmiany w liczebności i strukturze społeczeństwa nie pozostają bez wpływu na gospodarkę i rynek pracy.

Literatura

- Baumgart S., Overhageböck N., Rüdiger A. (red.) 2011. *Eigenart als Chance?: Strategische Positionierungen von Mittelstädten (Stadt- und Regionalforschung)*. LIT Verlag, Münster.
- Chojnicki Z. 1999. *Podstawy metodologiczne i teoretyczne geografii*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Churski P. (red.) 2010. *Rynek pracy i mobilność siły roboczej w aglomeracji poznańskiej*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 5, Poznań.
- Czornik M. 2014. Znaczenie miast powiatowych w pobudzaniu rozwoju mniejszych jednostek terytorialnych. *Studia Miejskie*, 13: 97–106.
- Czyż T. 2016. Metoda wskaźnikowa w geografii społeczno-ekonomicznej. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 36: 9–19.
- Diagnoza strategiczna miasta Kalisza. 2021. *Urząd Miasta Kalisza*, Kalisz.
- Gaczek W. i in. 2019. *Miasta średnie w województwie wielkopolskim i ich znaczenie dla rozwoju regionalnego*. Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, Poznań.
- Góralski P., Lazarek M. 2009. Czynniki kształtujące konkurencyjność regionów. *Zeszyty Naukowe SGGW*, 1(50): 307–315.
- Janiszewska A. 2019. Starzenie się ludności w polskich miastach. *Space – Society – Economy*, 29: 45–69.
- Jerczyński M. 1977. Funkcje i typy funkcjonalne polskich miast. *Zagadnienia dominacji funkcjonalnej*. *Statystyka Polski*, 85: 20–53.
- Kaczmarek T. 1998. Zmiany struktury funkcjonalnej średnich miast w Polsce. *Biuletyn KPZK PAN*, 182: 177–196.
- Konecka-Szydłowska B., Maćkowiak H., 2016. Zróżnicowanie funkcjonalne miast województwa wielkopolskiego. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 36: 39–56.
- Kühn M., Milstrey U. 2015. *Mittelstädte als periphere Zentren: Kooperation, Konkurrenz und Hierarchie in schrumpfenden Regionen*. *Raumforsch Raumordn*, 73: 185–202.
- Kukuła K. 1999. Metoda unitaryzacji zerowanej na tle wybranych metod normowania cech diagnostycznych. *Acta Scientifica Academiae Ostroviensis*, 4: 5–31.
- Lange M. 2008. Rynek pracy w obliczu starzenia się ludności Polski. [W:] J. Kowaleski, P. Szukalski (red.), *Starzenie się ludności Polski – między demografią a gerontologią społeczną*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 49–70.
- Matczak A. 1992. Zmiany w strukturze funkcjonalnej miast Polski w latach 1973–1983. [W:] S. Liszewski (red.), *Funkcja administracyjna miast*. *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica*, 17: 9–25.
- Okólski M., Fihel A. 2012. *Demografia. Współczesne zjawiska i teorie*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa.
- Panecka-Niepsuj M. 2013. Przestrzenne zróżnicowanie sytuacji demograficznej miast średniej wielkości w Polsce. *Człowiek–Społeczeństwo–Przestrzeń*, 3: 63–84.
- Panecka-Niepsuj M. 2015. Zróżnicowanie przestrzenne poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego miast średniej wielkości w Polsce. *Studia Miejskie*, 20: 155–177.
- Parysek J. 2018. *Rozwój społeczno-gospodarczy oraz czynniki i uwarunkowania rozwoju*. [W:] P. Churski (red.), *Teoretyczne i aplikacyjne wyzwania współczesnej geografii społeczno-ekonomicznej*. *Studia KPZK PAN*, 183: 37–56.
- Perkal J. 1953. O wskaźnikach antropologicznych. *Przegląd Antropologiczny*, 19: 209–219.
- Petryszyn J. 2005. *Instytucyjne podstawy ośrodków centralnych poziomu powiatowego w Polsce*. Uniwersytet Śląski, Sosnowiec.
- Petryszyn J., Szajnowska-Wysocka A. 2006. *Ośrodki centralne poziomu powiatowego jako centra powiatów w Polsce*. *Czasopismo Geograficzne*, 77: 23–37.
- Powiat wągrowiecki. 2013. *Starostwo Powiatowe w Wągrowcu*, Wągrowiec.
- Runge A. 2012. Metodologiczne problemy badania miast średnich w Polsce. *Prace Geograficzne*, 129: 83–101.
- Runge A. 2013. *Rola miast średnich w kształtowaniu systemu osadniczego Polski*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Runge J. 2007. *Metody badań w geografii społeczno-ekonomicznej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

- Schmidt-Lauber B. (red.) 2010. *Mittelstadt: Urbanes Leben jenseits der Metropole*. Campus Verlag, Frankfurt am Main.
- Smith D. 1972. Geography and Social Indicators. *South African Geographical Journal*, 54(1): 43–57.
- Śleszyński P. 2017. Wyznaczenie i typologia miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. *Przegląd Geograficzny*, 84(4): 565–593.
- Trzepak P., Janas K., Piech K. 2019. Struktura wieku i procesy starzenia się ludności miast Polski w latach 2006–2016. [W:] R. Krzysztofik (red.), *Przemiany demograficzne miast Polski: wymiar krajowy, regionalny i lokalny*. Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa, s. 63–74.
- Webb J.W. 1964. Ruch naturalny i migracyjny jako składnik przemian ludnościowych. *Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej*, 1: 134–138.
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j.: Dz.U. z 2022 r., poz. 1526).

The potential of Wągrowiec as a district centre in the light of the selected categories of the socio-economic development level⁸

Abstract: The article aims to analyze and evaluate the potential of Wągrowiec as a district centre in the light of the selected categories of the socio-economic development level. The study was conducted by three interrelated and, to a certain extent, overlapping categories which are: the population, economy and labour market. The temporal scope of the study covered the years 2010–2020. The research procedure is composed of four stages. The first presents the situation of Wągrowiec in the Wielkopolskie Voivodeship. The second stage shows the typical socio-economic features of the town. The socio-economic development level of Wągrowiec as compared to selected cities of the Wielkopolskie Voivodeship was determined in the third stage. To this end use was made of a synthetic indicator. In the last phase, final conclusions were formulated and a discussion about cities of similar size was initiated. Wągrowiec as a district centre holds an average position in terms of socio-economic development, which has been proved by the Perkal synthetic indicator value computed in the work. In the years compared, a slight increase in the value of the Perkal synthetic indicator for Wągrowiec was recorded, which reflects the change in the city's position in the ranking, conditioned by favorable values of some indicators in the economy and labour market categories. In 2010, the city was seventh, and in 2020 – sixth. Along with Wągrowiec, the class with an average level of development in 2010 was represented by: Śrem and Koło, and in 2020: Jarocin and Krotoszyn.

Key words: poviat town, population, economy, labour market, socio-economic development

⁸ The article is based on the extracts from the bachelor's thesis entitled: Typical socio-economic features of the municipality of Wągrowiec in the years of 2010–2020, written at the Faculty of Geographical and Geological Sciences of the Adam Mickiewicz University in Poznań under the supervision of Dr hab. Barbara Konecka-Szydłowska, AMU Prof. The above-mentioned dissertation was defended by the co-author of the article in July 2022.